

นโยบายควบคุมการส่งออกข้าวของอินเดีย : หน้าตาแห่งโอกาสสำหรับอุตสาหกรรมข้าวไทย

16 กันยายน 2022

นโยบายควบคุมการส่งออกข้าวของอินเดีย : หน้าต่างแห่ง โอกาสสำหรับอุตสาหกรรมข้าวไทย

KEY SUMMARY

ผู้ส่งออกข้าวอันดับ 1 ของโลก ออกนโยบายระดับและจำกัดการส่งออกข้าว

เมื่อวันที่ 8 กันยายน 2022 ที่ผ่านมา อินเดียซึ่งเป็นประเทศผู้ส่งออกข้าวอันดับหนึ่งของโลก มีส่วนแบ่งตลาด 40.7% ประกาศระงับการส่งออกปลายข้าวและจำกัดการส่งออกข้าวเปลือก ข้าวขาวและข้าวกล้องทุกชนิด ด้วยการเก็บภาษีส่งออก 20% อย่างไม่มีกำหนด เพื่อให้พลผลิตข้าวมีเพียงพอต่อความต้องการบริโภคในประเทศ

EIC วิเคราะห์ผลกระทบจากความเป็นไปได้ด้านนโยบายข้าวของอินเดียเป็น 2 กรณี

เนื่องจากนโยบายการส่งออกข้าวของอินเดียยังมีความไม่แน่นอนสูง EIC จึงทำการวิเคราะห์ผลกระทบจากพัฒนาการของนโยบายที่อาจเกิดขึ้นได้ใน 2 กรณี คือ (1) อินเดียดำเนินนโยบายตามที่ได้ประกาศออกมาในปัจจุบัน โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลง ไปจนถึงช่วงเดือนตุลาคม 2023 ซึ่งเป็นช่วงที่พลผลิตข้าวฤดูกาลใหม่ของอินเดียจะออกสู่ตลาด และ (2) อินเดียมีการออกนโยบายระงับการส่งออกข้าวเพิ่มเติม ให้ครอบคลุมถึงข้าวเปลือก ข้าวหนึ่ง ข้าวขาว และข้าวกล้องด้วย และมีการดำเนินนโยบายดังกล่าวต่อเนื่องไปจนถึงช่วงเดือนตุลาคม 2023 เหมือนกับกรณีแรก โดยผลการศึกษาพบว่า นโยบายของอินเดียจะส่งผลกระทบต่อตลาดข้าวโลกใน 2 ลักษณะ กล่าวคือ นโยบายระงับการส่งออกข้าวจะส่งผลให้ปริมาณข้าวของอินเดียหายไปจากตลาดโลก ขณะที่นโยบายจำกัดการส่งออกข้าวด้วยการเก็บภาษีจะส่งผลให้ราคาข้าวของอินเดียในตลาดโลกปรับตัวสูงขึ้นและเสียเปรียบด้านการแข่งขันด้านราคา

นโยบายส่งออกข้าวของอินเดียจะส่งผลกระทบต่อตลาดข้าวโลกอย่างมีนัยสำคัญ

EIC พบว่า นโยบายของอินเดีย ในกรณีที่ 1 และ 2 จะกระทบต่อปริมาณการค้าข้าวโลกคิดเป็นสัดส่วน 18.3% และ 33.5% ของปริมาณการค้าข้าวโลก ตามลำดับ โดย EIC คาดว่า ในกรณีที่ 1 ราคาข้าวโลกในปี 2023 จะปรับตัวเพิ่มขึ้น 15.8%YOY ขณะที่ในกรณีที่ 2 ราคาข้าวโลกจะปรับตัวเพิ่มขึ้น 66.3%YOY โดย เซเนกัล จีน บังกลาเทศ เบนิน และเนปาล จะเป็นประเทศที่ได้รับผลกระทบเชิงลบมากที่สุดจากนโยบายระดับและจำกัดการส่งออกข้าว เนื่องจากพึ่งพาการนำเข้าข้าวจากอินเดียในระดับสูง ในขณะที่ประเทศผู้ส่งออกข้าว อย่าง ไทย เวียดนามและปากีสถาน จะได้รับผลกระทบเชิงบวกจากการที่ราคาข้าวโลกปรับตัวเพิ่มขึ้นและความต้องการนำเข้าเพื่อทดแทนข้าวอินเดียที่เพิ่มขึ้น โดยคาดว่าไทยจะได้รับประโยชน์สูงสุด จากการเป็นผู้ส่งออกข้าวอันดับ 2 ของโลก

ผู้มีส่วนได้เสียในอุตสาหกรรมข้าวไทยจะได้รับผลกระทบทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ

นโยบายส่งออกข้าวของอินเดียจะส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมข้าวไทย ผ่านช่องทางราคาและปริมาณการส่งออก โดย กรณีที่ 1 ราคาข้าวเปลือกเจ้าของไทยในปี 2023 จะปรับตัวเพิ่มขึ้น 11.1%YOY กรณีที่ 2 ราคาข้าวเปลือกเจ้าของไทยอาจปรับตัวเพิ่มขึ้นสูงถึง 46.5%YOY ในขณะเดียวกัน ราคาขายปลีกข้าวขาวของไทยจะปรับตัวเพิ่มขึ้น 8.7%YOY และ 36.4%YOY ในกรณีที่ 1 และ 2 ตามลำดับ ในส่วนของผลกระทบต่อปริมาณการส่งออกข้าวของไทยพบว่า ปริมาณการส่งออกข้าวจะปรับตัวเพิ่มขึ้น 18.4%YOY และ 73.0%YOY ในกรณีที่ 1 และ 2 ตามลำดับ

โดยราคาข้าวเปลือกและปริมาณการส่งออกที่ปรับตัวเพิ่มขึ้น จะส่งผลดีต่อรายได้ของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว โรงสีและ
ผู้ส่งออกข้าว ในขณะที่ราคาขายปลีกข้าวในประเทศที่เพิ่มขึ้น จะส่งผลเสียต่อผู้บริโภคและอุตสาหกรรมอาหารสัตว์
เนื่องจากจะมีค่าใช้จ่ายในการซื้อข้าวที่เพิ่มขึ้น

นโยบายของอินเดียเป็นหน้าตาแห่งโอกาสให้ไทยดึงส่วนแบ่งตลาดข้าวโลกกลับมา

ความต้องการข้าวไทยในตลาดโลกที่มีแนวโน้มปรับตัวเพิ่มขึ้นมากจากนโยบายควบคุมการส่งออกข้าวของอินเดีย
ส่งผลให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องทั้งหมดในห่วงโซ่อุปทานอุตสาหกรรมข้าวไทย ควรจะร่วมมือกันใช้โอกาส
นี้ในการดึงส่วนแบ่งตลาดข้าวโลกกลับคืนมา ซึ่งการที่จะสามารถดึงส่วนแบ่งตลาดข้าวโลกกลับมาได้อย่างยั่งยืนนั้น
ผู้เล่นในอุตสาหกรรมข้าวไทย จะต้องเร่งปรับตัวเพื่อยกระดับความสามารถในการแข่งขัน ท่ามกลางความไม่แน่นอน
สูงของปัจจัยเสี่ยงทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ ที่ส่งผลกระทบต่อความสามารถในการแข่งขันของข้าวไทยใน
ตลาดโลก ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

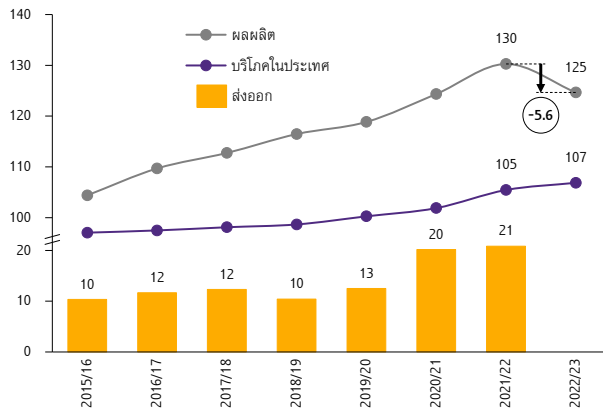
อินเดียซึ่งเป็นผู้ส่งออกข้าวอันดับ 1 ของโลกออกนโยบายระงับและจำกัดการส่งออกข้าว

อินเดียระงับส่งออกปลายข้าวและจำกัดการส่งออกข้าวขาว ข้าวเปลือกและข้าวกล้องด้วยการเก็บภาษีส่งออก 20% เพื่อให้ผลผลิตข้าวเหลือเพียงพอต่อความต้องการบริโภคในประเทศ เมื่อวันที่ 8 กันยายน 2022 ที่ผ่านมา อินเดียซึ่งเป็นประเทศผู้ส่งออกข้าวอันดับหนึ่งของโลก ส่วนแบ่งตลาด 40.7% ประกาศระงับการส่งออก ปลายข้าวและจำกัดการส่งออก ข้าวขาว ข้าวเปลือกและข้าวกล้องด้วยการเก็บภาษีการส่งออก 20% อย่างไม่มีกำหนด โดยการดำเนินนโยบายดังกล่าว มีสาเหตุมาจากการที่ผลผลิตข้าวของอินเดียในฤดูกาลหน้ามีแนวโน้มปรับตัวลดลง สอดคล้องกับการคาดการณ์ขององค์การอาหารแห่งสหประชาชาติที่ระบุว่า ผลผลิตข้าวของอินเดียในฤดูกาลหน้า (เริ่มเก็บเกี่ยวในช่วงเดือนตุลาคม 2022) จะปรับตัวลดลงราว 5.6 ล้านตัน จากปริมาณน้ำฝนในช่วงฤดูมรสุมที่น้อยกว่าปกติ โดยผลผลิตข้าวที่ลดลงดังกล่าว จะส่งผลให้ความต้องการบริโภคข้าวในประเทศในฤดูกาลหน้าอยู่ในระดับที่สูงกว่า ผลผลิตที่เหลือในประเทศ หากอินเดียยังคงปล่อยให้มีการส่งออกข้าวในปริมาณเดียวกันกับฤดูกาลที่ผ่านมา กล่าวคือ หากในฤดูกาลผลิต 2022/2023 (ต.ค. 22 - ก.ย. 23) อินเดียยังคงส่งออกข้าวที่ระดับ 20.8 ล้านตันเหมือนในฤดูกาลผลิต 2021/2022 ความต้องการบริโภคข้าวในประเทศจะมากกว่าผลผลิตข้าวที่เหลืออยู่ในประเทศราว 3.1 ล้านตัน (รูปที่ 1) ดังนั้น รัฐบาลอินเดียจึงมีแรงจูงใจที่จะดำเนินนโยบายระงับและจำกัดการส่งออกข้าว เพื่อให้ผลผลิตข้าวเหลือเพียงพอต่อความต้องการบริโภคในประเทศ

รูปที่ 1 : อินเดียระงับและจำกัดการส่งออกข้าว เพื่อให้ผลผลิตข้าวเหลือเพียงพอต่อความต้องการบริโภคในประเทศ

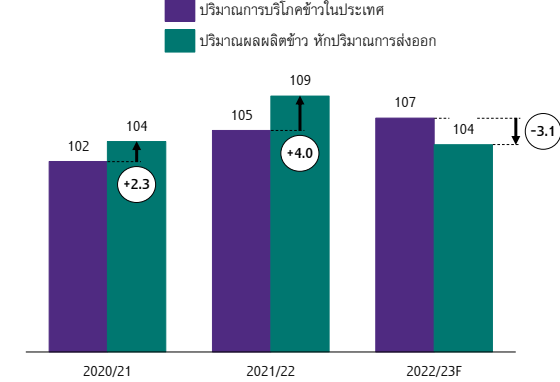
ปริมาณผลผลิต การบริโภคและการส่งออกข้าวของอินเดีย

หน่วย: ล้านตัน

การบริโภคข้าวภายในอินเดียและปริมาณผลผลิตข้าวที่เหลือจากการส่งออก

หน่วย: ล้านตัน

ที่มา : การวิเคราะห์โดย EIC จากข้อมูลของ FAO

ผลกระทบต่อตลาดข้าวโลก

การดำเนินนโยบายดังกล่าวของอินเดียจะส่งผลกระทบต่อตลาดข้าวโลกใน 2 ลักษณะ: กล่าวคือ นโยบายระงับการส่งออก จะส่งผลให้ผลผลิตข้าวหายไปจากตลาดโลก โดยปริมาณข้าวในตลาดโลกที่ลดลง จะผลักดันให้ราคาข้าวในตลาดโลกปรับตัวสูงขึ้นและส่งผลกระทบต่อประเทศผู้นำเข้าข้าวจำเป็นต้องหาแหล่งนำเข้าข้าวใหม่ เพื่อทดแทนข้าวจากอินเดียที่หายไป ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อทั้งความต้องการและราคาข้าวของประเทศผู้ส่งออกข้าวอื่น ๆ ปรับตัวเพิ่มขึ้นตามไปด้วย ในขณะที่นโยบายจำกัดการส่งออกด้วยการเก็บภาษีส่งออก 20% จะส่งผลให้ราคาข้าวของอินเดียในตลาดโลกปรับตัวสูงขึ้นทันที 20% โดยเมื่อราคาข้าวของอินเดียปรับตัวเพิ่มขึ้น ราคาข้าวของประเทศผู้ส่งออกอื่น ๆ ก็มีแนวโน้มปรับตัวสูงขึ้นตามไปด้วย จากความต้องการนำเข้าข้าวเพื่อทดแทนข้าวอินเดียที่เพิ่มขึ้น

นโยบายของอินเดีย จะส่งผลกระทบต่อตลาดข้าวโลกมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับว่าพัฒนาการของนโยบายดังกล่าวจะมีแนวโน้มเปลี่ยนไปในลักษณะใด เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงนโยบายทางการค้าของอินเดียยังมีความไม่แน่นอนสูง EIC จึงได้ทำการประเมินผลกระทบจากพัฒนาการของนโยบายที่อาจเป็นไปได้ใน 2 กรณี ดังนี้ (1) อินเดียดำเนินนโยบายตามที่ได้ประกาศออกมาในปัจจุบันโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลง ไปจนถึงช่วงเดือนตุลาคม 2023 ซึ่งเป็นช่วงที่ผลผลิตข้าวฤดูกาลใหม่ของอินเดียจะออกสู่ตลาด และ (2) อินเดียมีการออกนโยบายระงับการส่งออกข้าวเพิ่มเติม ในเดือนธันวาคม 2022 ให้ครอบคลุมข้าวขาว ข้าวเหนียว ข้าวเปลือกและข้าวกล้องด้วย และมีการดำเนินนโยบายดังกล่าวไปจนถึงช่วงเดือนตุลาคม 2023 เหมือนกับกรณีแรก ทั้งนี้ อินเดียเคยมีนโยบายระงับการส่งออกข้าวขาว ข้าวเหนียว ข้าวเปลือก ข้าวกล้องและปลายข้าว (ยกเว้นข้าวบาสมาดิ) มาแล้วในปี 2007

นโยบายของอินเดีย ทั้งสองกรณี จะกระทบต่อปริมาณการค้าข้าวโลกในสัดส่วนที่สูง ทั้งนี้ หากพิจารณาจากข้อมูลปริมาณการส่งออกข้าวของอินเดียในอดีตหรือในปี 2021 จะพบว่า ในกรณีที่อินเดียดำเนินนโยบายตามที่ประกาศในปัจจุบัน ไปจนถึง เดือนตุลาคม 2023 จะมีปริมาณข้าวที่ได้รับผลกระทบอยู่ที่ 9.6 ล้านตันหรือคิดเป็นสัดส่วน 18.3% ของปริมาณการค้าข้าวโลก โดยข้าวที่จะได้รับผลกระทบจากการระงับการส่งออกจะอยู่ที่ 3.6 ล้านตัน ในขณะที่

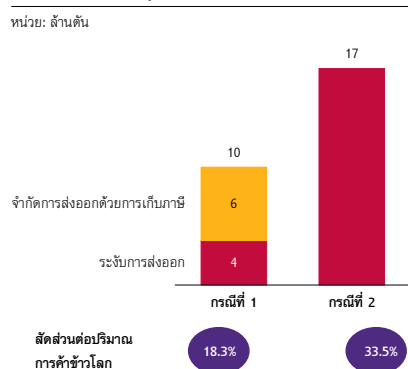
ข้าวที่จะได้รับผลกระทบจากการจำกัดการส่งออกด้วยภาษี จะอยู่ที่ 5.9 ล้านตัน ส่วนในกรณีที่ 2 ที่หากอินเดียมีการระงับการส่งออกข้าวขาว ข้าวหนึ่ง ข้าวเปลือกและข้าวกล้องเพิ่มเติม พบว่า จะมีปริมาณข้าวที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายดังกล่าวมากถึง 17.4 ล้านตัน หรือคิดเป็นสัดส่วน 33.5% ของปริมาณการค้าข้าวทั้งหมดในตลาดโลก

รูปที่ 2 : นโยบายของอินเดีย ในกรณีที่ 1 และ 2 จะกระทบต่อปริมาณการค้าข้าวโลกในสัดส่วนที่สูง

นโยบายการส่งออกข้าวของอินเดียในกรณีที่ 1 และ 2

Scenarios	2022F	2023F	
		กรณีที่ 1	กรณีที่ 2
		ระงับการส่งออก	จำกัดการส่งออก
ชนิดข้าว		ปลายข้าว	ข้าวเปลือก ข้าวขาว ข้าวกล้อง
ระยะเวลา		ก.ย 2022 - ต.ค. 23	ธ.ค. 2022 - ต.ค. 23
ราคาข้าวโลก (ดอลลาร์สหรัฐต่อตัน)	436	505 (+15.8%YOY)	718 (+63.3%YOY)
ราคาข้าวเปลือกไทย (บาทต่อตัน)	8,761	9,735 (+11.1%YOY)	12,130 (46.5%YOY)
ราคาข้าวสารไทย (บาทต่อ 15 กก.)	283	307 (+8.7%YOY)	386 (+36.4%YOY)
ปริมาณการส่งออกข้าวไทย (ล้านตัน)	7.4	8.8 (+18.4%YOY)	12.8 (+73.0%YOY)

ปริมาณการส่งออกข้าวของอินเดียที่จะได้รับผลกระทบจากนโยบายในกรณีต่างๆ และสัดส่วนต่อปริมาณการค้าข้าวโลก

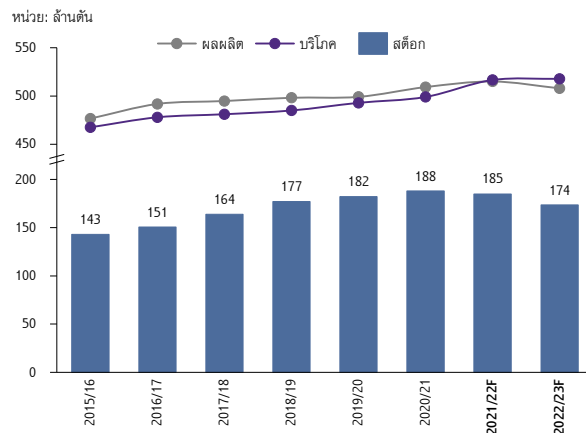
ที่มา : การวิเคราะห์โดย EIC จากข้อมูลของ กระทรวงพาณิชย์และอุตสาหกรรมอินเดียและ USDA

EIC คาดว่า ราคาข้าวโลกในปี 2023 จะปรับตัวเพิ่มขึ้น 15.8%YOY และ 66.3%YOY ในกรณีที่ 1 และ 2

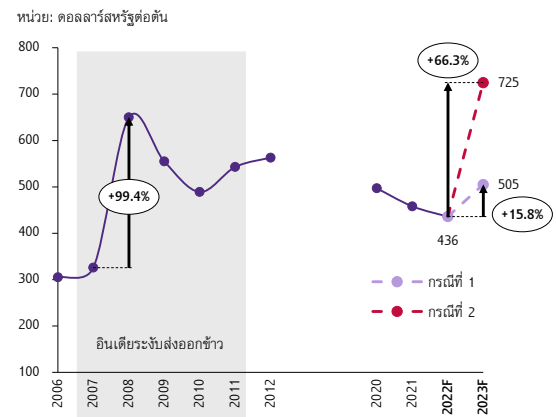
ตามลำดับ ราคาข้าวโลกในปี 2023 มีแนวโน้มปรับตัวเพิ่ม จากความต้องการบริโภคข้าวโลกที่คาดว่าจะอยู่ในระดับที่สูงกว่าปริมาณผลผลิต รวมทั้งสต็อกข้าวโลกที่มีแนวโน้มปรับตัวลดลง (รูปที่ 3) โดยนโยบายระงับและจำกัดการส่งออกข้าวของอินเดีย จะเป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้ราคาข้าวโลกยิ่งปรับตัวเพิ่มขึ้น โดยจากการประเมินผลกระทบของนโยบายดังกล่าว EIC พบว่า ในกรณีที่ 1 ราคาข้าวโลกในปี 2023 จะมีแนวโน้มปรับตัวเพิ่มขึ้น 15.8%YOY ขณะที่ในกรณีที่ 2 ราคาข้าวโลกอาจจะปรับตัวเพิ่มขึ้นสูงถึง 66.3% ทั้งนี้ จากข้อมูลในอดีต (รูป 3) จะพบว่า ในช่วงปี 2007 – 2011 ที่อินเดียมีการระงับการส่งออกข้าวทุกชนิด ยกเว้นข้าวบาสมาดิ ราคาข้าวโลกปรับตัวเพิ่มขึ้นค่อนข้างมากและทรงตัวอยู่ในระดับสูงกว่าราคาเฉลี่ยในปี 2007 ซึ่งเป็นปีที่แรกที่อินเดียเริ่มระงับการส่งออกข้าว (เริ่มเดือน ต.ค.) อย่างต่อเนื่อง ตัวอย่างเช่น ในปี 2008 ราคาข้าวปรับตัวสูงขึ้น 99.4% เมื่อเทียบกับปี 2007

รูปที่ 3 : นโยบายการส่งออกข้าวของอินเดีย จะส่งผลให้ราคาข้าวในตลาดโลกในปี 2023 เพิ่มขึ้น

ปริมาณผลผลิต การบริโภคและสต็อกข้าวโลก

ราคาข้าวในตลาดโลก (ราคาส่งออกข้าวขาว 5% ของไทย)

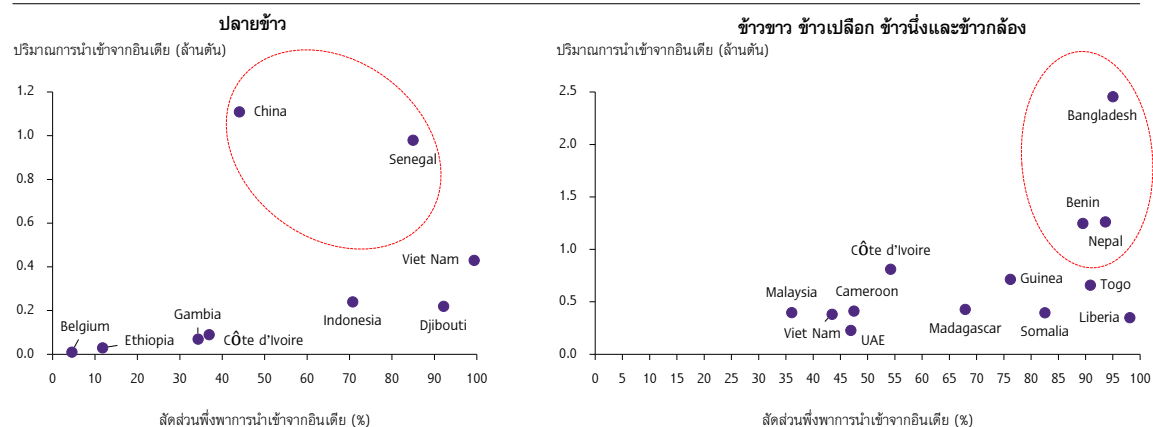

ที่มา : การวิเคราะห์โดย EIC จากข้อมูลของ USDA และ World Bank

ทั้งนี้ เซเนกัล จีน บังกลาเทศ เบนิน และเนปาล เป็นประเทศที่จะได้รับผลกระทบเชิงลบมากที่สุดจากการเปลี่ยนแปลงนโยบายส่งออกข้าวของอินเดีย เนื่องจากมีปริมาณและสัดส่วนพึ่งพาการนำเข้าข้าวจากอินเดียในระดับสูง เซเนกัล และจีน จะได้รับผลกระทบมากที่สุดจากนโยบายระงับการส่งออกปลายข้าว เนื่องจากประเทศดังกล่าวมีปริมาณและสัดส่วนพึ่งพาการนำเข้าปลายข้าวจากอินเดียในระดับสูง ตัวอย่างเช่น ในปี 2021 เซเนกัล นำเข้าปลายข้าวจากอินเดียสูงถึง 0.9 ล้านตัน ซึ่งเป็นการนำเข้าปลายข้าวจากอินเดียสูงถึง 84.9% (รูปที่ 4) สำหรับนโยบายจำกัด (กรณี 1) หรือระงับ (กรณี 2) การส่งออกข้าวเปลือก ขาวหนึ่ง ข้าวขาวและ ข้าวกล้อง พบว่า บังกลาเทศ เบนิน และเนปาล จะได้รับผลกระทบมากที่สุด เนื่องจากมีปริมาณและสัดส่วนการพึ่งพาการนำเข้าข้าวกลุ่มดังกล่าวจากอินเดียในระดับสูง ตัวอย่างเช่น ในปี 2021 บังกลาเทศนำเข้าข้าวกลุ่มดังกล่าว จากอินเดียสูงถึง 2.4 ล้านตัน และมีสัดส่วนการพึ่งพาการนำเข้าปลายข้าวจากอินเดียสูงถึง 95.0%

รูปที่ 4 : เซเนกัล จีน บังกลาเทศ เบนินและเนปาล จะได้รับผลกระทบเชิงลบมากที่สุดจากนโยบายส่งออกข้าวของอินเดีย เนื่องจากพึ่งพาการนำเข้าข้าวจากอินเดียในระดับสูง

ปริมาณการนำเข้าข้าวจากอินเดียและสัดส่วนพึ่งพาการนำเข้าข้าวจากอินเดียของประเทศต่างๆ ในปี 2021 จำแนกตามประเภทข้าว

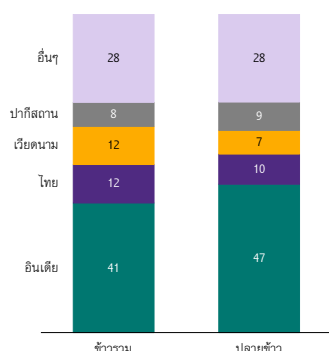
ที่มา : การวิเคราะห์โดย EIC จากข้อมูลของ Trademap

ในทางกลับกัน ไทย เวียดนาม และปากีสถาน เป็นประเทศผู้ส่งออกข้าวที่คาดว่าจะได้รับผลกระทบเชิงบวก จากการดำเนินนโยบายดังกล่าวของอินเดีย โดยคาดว่าไทยจะได้รับประโยชน์สูงสุด EIC ประเมินว่าประเทศผู้ส่งออกข้าวรายหลักอื่น ๆ ในตลาดโลก จะได้ประโยชน์จากนโยบายระดับและจำกัดการส่งออกข้าวของอินเดีย เนื่องจากข้าว เป็นสินค้าโภคภัณฑ์พื้นฐานทางการเกษตร ที่มีความซับซ้อนน้อยสามารถทดแทนกันได้ง่าย ส่งผลให้ประเทศคู่ค้าของอินเดียสามารถหันไปนำเข้าข้าวจากประเทศผู้ผลิตอื่นๆ ได้ง่าย โดย EIC ประเมินว่า ไทยจะได้รับประโยชน์สูงสุด เนื่องจาก 1) ไทยเป็นประเทศผู้ส่งออกข้าวและปลายข้าวมากเป็นอันดับสองของโลก มีปริมาณการส่งออกคิดเป็นสัดส่วน 12% และ 10% ของปริมาณการค้าข้าวและปลายข้าวโลก ตามลำดับ 2) ไทยมีผลผลิตข้าวเหลือจากการบริโภคในประเทศในระดับที่สูงกว่าผู้ส่งออกอย่าง เวียดนามและปากีสถาน (รูปที่ 5) 3) ไทยไม่ได้มีการนำเข้าข้าวจากอินเดียมาใช้ประโยชน์ในอุตสาหกรรมอาหารสัตว์และบริโภคในประเทศ แล้วส่งออกข้าวของตัวเองไปขายในตลาดโลกเหมือนผู้ส่งออกอันดับ 3 ของโลกอย่างเวียดนาม กล่าวคือ ในปี 2021 เวียดนามมีการนำเข้าปลายข้าวจากอินเดียสูงถึง 0.43 ล้านตัน และนำเข้าข้าวขาวและข้าวอื่นๆ 0.38 ล้านตัน (รูปที่ 4) และ 4) ในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา ราคาข้าวไทยอยู่ในระดับที่สูงกว่าอินเดียค่อนข้างมาก ส่งผลให้ไทยสูญเสียส่วนแบ่งตลาดข้าวโลกให้อินเดียอย่างต่อเนื่อง โดยในเดือนสิงหาคมที่ผ่านมา ราคาข้าวไทยสูงกว่าราคาข้าวอินเดียอยู่ถึง 26.0% (รูปที่ 6) ดังนั้น นโยบายระดับการส่งออกและจำกัดการส่งออกข้าวของอินเดีย จึงจะส่งผลดีต่อไทยค่อนข้างมาก เมื่อเทียบกับประเทศเวียดนามและปากีสถาน ซึ่งเป็นผู้ส่งออกข้าวมากที่สุดในอันดับ 3 และ 4 ของโลก ตามลำดับ ทั้งนี้ จากข้อมูลในอดีต จะพบว่า ส่วนแบ่งตลาดข้าวโลกของไทย เวียดนาม และปากีสถาน จะปรับตัวเพิ่มขึ้นและทรงตัวอยู่ในระดับสูง ในช่วงที่อินเดียมีนโยบายระดับการส่งออกข้าว และส่วนแบ่งตลาดจะปรับตัวลดลงหลังจากที่อินเดียกลับมาส่งออกข้าวอีกครั้ง (รูปที่ 6)

รูปที่ 5 : ไทย เวียดนามและปากีสถาน เป็นประเทศผู้ส่งออกข้าวที่คาดว่าจะได้รับผลกระทบเชิงบวกจากนโยบายจำกัดการส่งออกข้าวของอินเดีย โดยคาดว่าไทยจะได้รับประโยชน์สูงสุด

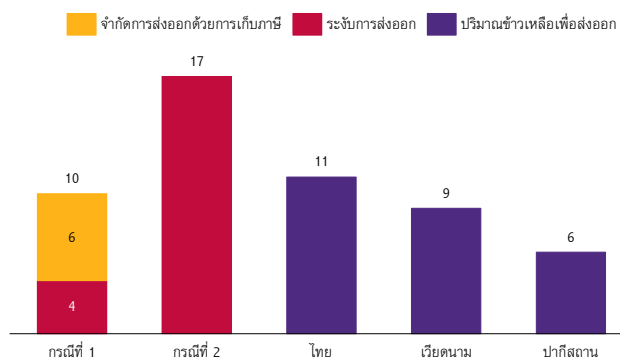
ส่วนแบ่งตลาดข้าวของผู้ส่งออกข้าว 4 อันดับแรกของโลกในปี 2021

หน่วย: ล้านตัน

ปริมาณการส่งออกข้าวของอินเดียที่จะได้รับผลกระทบจากนโยบายในกรณีต่างๆ และปริมาณข้าวเหลือเพื่อส่งออกของประเทศไทยผู้ส่งออกข้าวอื่นๆ

หน่วย: ล้านตัน (ปี 2022/23)

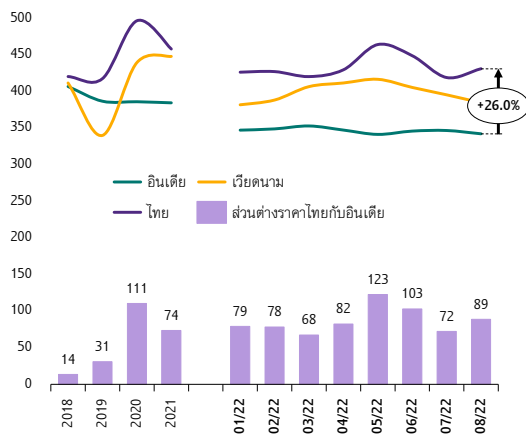

ที่มา : การวิเคราะห์โดย EIC จากข้อมูลของ USDA, FAO และ Trademap

รูปที่ 6 : ในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา ราคาข้าวไทยอยู่ในระดับที่สูงกว่าอินเดียค่อนข้างมาก ส่งผลให้ไทยสูญเสียส่วนแบ่งตลาดข้าวโลกให้อินเดียมาอย่างต่อเนื่อง

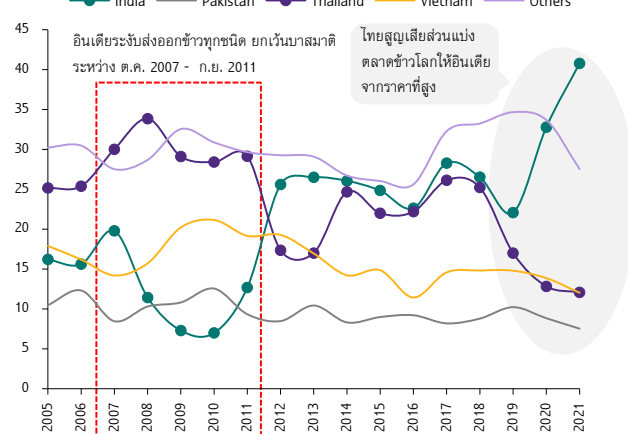
ราคาส่งออกข้าวขาว 5% ไทยและประเทศคู่แข่ง

หน่วย : ดอลลาร์สหรัฐต่อตัน

ส่วนแบ่งตลาดข้าวโลกของประเทศผู้ส่งออกข้าว 4 อันดับแรกของโลก

หน่วย : %

ที่มา : การวิเคราะห์โดย EIC จากข้อมูลของ USDA, FAO และ Trademap

ผลกระทบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในอุตสาหกรรมข้าวไทย

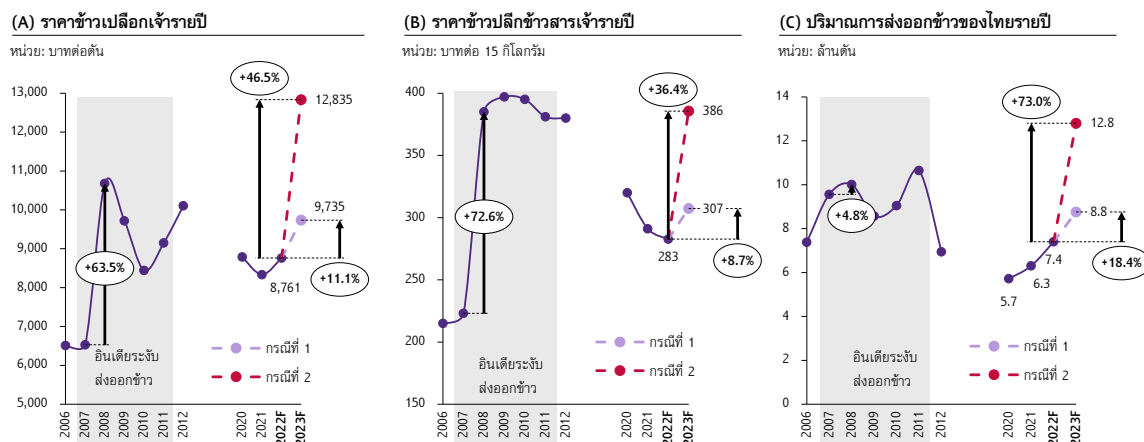
นโยบายจำกัดการส่งออกข้าวของอินเดียจะส่งผลกระทบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในอุตสาหกรรมข้าวไทย

ผ่านราคาข้าวและปริมาณการส่งออกข้าว โดยราคาข้าวในตลาดโลกที่เพิ่มขึ้น จะส่งผลให้ราคาข้าวของไทยปรับตัวเพิ่มขึ้นตามไปด้วย ซึ่งราคาที่เพิ่มขึ้นจะส่งผลดีต่อรายได้ของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว โรงสีและผู้ส่งออกข้าว แต่จะส่งผลเสียต่อผู้บริโภคข้าวภายในประเทศผ่านค่าครองชีพที่สูงขึ้น ในขณะที่ปริมาณการส่งออกข้าวที่มีแนวโน้มปรับตัวเพิ่มขึ้น จากความต้องการซื้อข้าวไทยเพื่อทดแทนข้าวอินเดียที่หายไปจากตลาดโลก จะส่งผลดีต่อเกษตรกร โรงสีและผู้ส่งออกข้าวเช่นเดียวกัน

นโยบายในเรื่องการส่งออกข้าวของอินเดีย จะส่งผลให้ราคาข้าวเปลือกเจ้าและราคาขายปลีกข้าวของไทยในปี 2023 ปรับตัวเพิ่มขึ้น โดยราคาที่เพิ่มขึ้นจะส่งผลดีต่อรายได้ของเกษตรกร โรงสีและผู้ส่งออก

แต่จะกระทบต่อผู้บริโภค จากข้อมูลพบว่า ราคาข้าวเปลือกเจ้าและราคาขายปลีกข้าวขาวของไทยมีความสัมพันธ์และเคลื่อนไหวในทิศทางเดียวกันกับราคาข้าวในตลาดโลก โดย EIC คาดว่า ในกรณีที่ 1 ราคาข้าวในตลาดโลกที่ปรับตัวเพิ่มขึ้น 15.8%YOY จะส่งผลให้ราคาข้าวเปลือกเจ้าและราคาขายปลีกข้าวขาวในประเทศในปี 2023 ปรับตัวเพิ่มขึ้น 11.1%YOY และ 8.7%YOY ตามลำดับ ส่วนในกรณีที่ 2 ราคาข้าวในตลาดโลกที่ปรับตัวเพิ่มขึ้น 66.3% จะส่งผลให้ราคาข้าวเปลือกและราคาขายปลีกข้าวขาวปรับตัวเพิ่มขึ้น 46.5%YOY และ 36.4%YOY ตามลำดับ ซึ่งราคาข้าวที่เพิ่มขึ้นดังกล่าวจะส่งผลให้รายได้ของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว โรงสี และผู้ส่งออกข้าวปรับตัวสูงขึ้น แต่จะส่งผลเสียต่อผู้บริโภคและอุตสาหกรรมอาหารสัตว์ที่มีการใช้ปลายข้าวเป็นวัตถุดิบในการผลิต ทั้งนี้จากข้อมูลในอดีต (รูป 7 (A) (B)) จะพบว่าในช่วงปี 2007 – 2011 ที่อินเดียมีการระงับการส่งออกข้าวทุกชนิด ยกเว้นข้าวบาสมาดิ ราคาข้าวเปลือกเจ้าและราคาขายปลีกข้าวของไทยปรับตัวเพิ่มขึ้นค่อนข้างมากและทรงตัวอยู่ในระดับที่สูงกว่าช่วงก่อนมีนโยบายระงับการส่งออกข้าว ตัวอย่างเช่นในปี 2008 ราคาข้าวเปลือกปรับตัวสูงขึ้น 63.5% เมื่อเทียบกับปี 2007 ซึ่งเป็นปีที่อินเดียเริ่มระงับการส่งออกข้าว (เริ่มเดือน ต.ค.) หรือในปี 2010 ที่แม้ราคาข้าวจะปรับตัวลดลงแล้ว แต่ก็ยังอยู่ในระดับที่สูงกว่าปี 2007 อยู่ถึง 29.3%

รูปที่ 7 : นโยบายของอินเดียจะส่งผลให้ราคาข้าวในไทยและปริมาณการส่งออกข้าวไทยปรับตัวเพิ่มขึ้น ในปี 2023

ที่มา : การวิเคราะห์โดย EIC จากข้อมูลของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร และ USDA

ปริมาณการส่งออกข้าวของไทยในปี 2023 มีแนวโน้มปรับตัวเพิ่มขึ้นค่อนข้างมาก ทั้งในกรณี 1

และ 2 ในกรณีที่ 1 นโยบายระงับการส่งออกปลายข้าวของอินเดีย จะทำให้ส่วนแบ่งของข้าวไทยในตลาดโลกปรับตัวดีขึ้น จากการที่ไม่ต้องแข่งขันกับคู่แข่งหลักอย่างอินเดียในตลาดปลายข้าวโลก ในขณะที่นโยบายจำกัดการส่งออกข้าวด้วยการเก็บภาษีส่งออกข้าว 20% จะทำให้ความสามารถในการแข่งขันด้านราคา (Price competitiveness) ของข้าวไทยในตลาดโลกปรับตัวดีขึ้น จากราคาส่งออกข้าวของอินเดียที่เพิ่มสูงขึ้น โดยเราคาดว่านโยบายของอินเดีย จะส่งผลให้ส่วนแบ่งข้าวไทยในตลาดโลกปรับตัวเพิ่มขึ้น จาก 13.5% ในปี 2022 มาอยู่ที่ 16.0% ในปี 2023 ซึ่งส่วนแบ่งตลาดที่เพิ่มขึ้น จะส่งผลให้ปริมาณการส่งออกข้าวไทยปรับตัวเพิ่มขึ้น 18.4%YOY ไปอยู่ที่ 8.8 ล้านตัน (รูป 8 (C)) สำหรับในกรณีที่ 2 ที่อินเดียมีการระงับการส่งออกข้าวเปลือก ข้าวหนึ่ง ข้าวขาวและข้าวกล้องเพิ่มเติม จะส่งผลให้ไทยไม่ต้องแข่งขันกับอินเดียในตลาดข้าวโลก ซึ่งในกรณีนี้เราคาดว่า จะส่งผลให้ความต้องการนำเข้าข้าวจากไทยปรับตัวขึ้นไปถึง 16.8 ล้านตัน อย่างไรก็ตาม ด้วยข้อจำกัดด้านผลผลิตข้าวของไทยในปีเพาะปลูก 2022/2023 (ต.ค. 2022 - ก.ย. 2023) ที่คาดว่าจะอยู่ที่ 19.8 ล้านตัน ทำให้ EIC ประเมินว่า ในกรณีที่ 2 ศักยภาพการส่งออกข้าวของไทยจะอยู่ที่ 12.8 ล้านตัน หรือปรับตัวเพิ่มขึ้น 73.0%YOY

นัยต่อการปรับตัวของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในอุตสาหกรรมข้าวไทย

ความต้องการข้าวไทยในตลาดโลกที่มีแนวโน้มปรับตัวเพิ่มขึ้นมาก ส่งผลให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในอุตสาหกรรมข้าวไทยทั้งหมด ควรจะร่วมมือกันใช้โอกาสนี้ในการดึงส่วนแบ่งตลาดข้าวโลกให้กลับมา

ซึ่งการที่จะสามารถดึงส่วนแบ่งตลาดข้าวโลกกลับมาได้อย่างยั่งยืน ผู้เล่นในอุตสาหกรรมข้าวไทย จะต้องเร่งปรับตัวเพื่อยกระดับและรักษาความสามารถในการแข่งขัน ท่ามกลางความไม่แน่นอนสูงของปัจจัยภายในและภายนอก ที่ส่งผลกระทบต่อความสามารถในการแข่งขันของข้าวไทยในตลาดโลกอย่างต่อเนื่อง โดยจากบทวิเคราะห์ของ EIC ก่อนหน้า (EIC In focus : [ทางรอดจากภาวะถดถอยของอุตสาหกรรมข้าวไทย](#)) ชี้ให้เห็นว่า **หัวใจสำคัญในการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมข้าวไทย คือ การช่วยปลดล็อกขีดจำกัดของชาวนา ในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตต้นทุนและลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการปลูกข้าว** เนื่องจากความสำเร็จในการยกระดับความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมข้าวไทยจะขึ้นอยู่กับความสามารถในการปรับกระบวนการผลิตข้าวของผู้เล่นในอุตสาหกรรมต้น

น้ำเป็นหลัก เพราะต้นทุนข้าวเปลือกที่ผลิตโดยชาวนา คิดเป็นสัดส่วนมากกว่า 80% ของต้นทุนในการแปรรูปข้าวสารเพื่อขายและกระบวนการเพาะปลูกข้าวมีการปล่อยก๊าซเรือนกระจกคิดเป็นสัดส่วน 90% ของการปล่อยก๊าซเรือนกระจกทั้งหมดในห่วงโซ่มูลค่าข้าวโลก

7 แนวทางในการลงทุนโดยภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อช่วยปลดล็อกขีดจำกัดของชาวนาไทย คือ 1) ลงทุนวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านข้าวที่ตอบสนองต่อความต้องการของตลาดและช่วยแก้ปัญหาให้กับชาวนาไทย 2) ลงทุนสร้างความมั่นคงด้านแหล่งน้ำให้กับชาวนาทุกครัวเรือน 3) ลงทุนสร้างเครือข่ายความร่วมมือขนาดใหญ่ของทุกภาคส่วนเพื่อร่วมสร้างความเปลี่ยนแปลง 4) ลงทุนในเทคโนโลยีดิจิทัลและวิทยาศาสตร์ข้อมูล 5) ลงทุนสร้างห่วงโซ่มูลค่าสินค้าแปรรูปขั้นสูงจากข้าวและของเหลือจากการผลิตข้าว 6) ลงทุนสร้างห่วงโซ่มูลค่าสินค้าเกษตรมูลค่าสูงอื่น ๆ ที่จะช่วยเพิ่มรายได้ให้กับชาวนา และ 7) ลงทุนเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของตลาดข้าวและตลาดปุ๋ยภายในประเทศ

อย่างไรก็ดี แนวทางดังกล่าว ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และภาครัฐ ซึ่งหากทุกภาคส่วนร่วมมือกันเพื่อทำให้ชาวนาไทยมีความเข้มแข็งและสามารถปรับตัวได้ ก็จะช่วยแก้ปัญหาเชิงโครงสร้างของอุตสาหกรรมข้าวไทย ยกกระดับและสร้างความมั่นคงด้านรายได้ให้แก่เกษตรกรต้นน้ำ รวมทั้งยังช่วยให้อุตสาหกรรมข้าวไทยสามารถชิงส่วนแบ่งตลาดข้าวโลกกลับมาได้ ยิ่งไปกว่านั้น ยังทำให้อุตสาหกรรมข้าวไทยทั้งระบบสามารถเติบโตไปในอนาคตได้อย่างยั่งยืนและมั่นคงอีกด้วย

บทวิเคราะห์โดย... <https://www.scbeic.com/th/detail/product/rice-160922>

Disclaimer: The information contained in this report has been obtained from sources believed to be reliable. However, neither we nor any of our respective affiliates, employees or representatives make any representation or warranty, express or implied, as to the accuracy or completeness of any of the information contained in this report, and we and our respective affiliates, employees or representatives expressly disclaim any and all liability relating to or resulting from the use of this report or such information by the recipient or other persons in whatever manner. Any opinions presented herein represent our subjective views and our current estimates and judgments based on various assumptions that may be subject to change without notice, and may not prove to be correct. This report is for the recipient's information only. It does not represent or constitute any advice, offer, recommendation, or solicitation by us and should not be relied upon as such. We, or any of our associates, may also have an interest in the companies mentioned herein.

ผู้เชี่ยวชาญวิเคราะห์

ดร.เกียรติศักดิ์ คำสี (kattisak.kumse@scb.co.th)

นักวิเคราะห์อาวุโส

INDUSTRY ANALYSIS

ดร. สมประวิณ มั่นประเสริฐ

รองผู้จัดการใหญ่ ประธานเจ้าหน้าที่บริหาร กลุ่มงาน Economic Intelligence Center (EIC)

และรองผู้จัดการใหญ่ ประธานเจ้าหน้าที่บริหาร กลุ่มงานกลยุทธ์องค์กร

ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน)

ปราณีดา ศยามานนท์

ผู้อำนวยการฝ่าย Industry Analysis

โชติกา ชุ่มมี

ผู้จัดการกลุ่มธุรกิจสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมการผลิต

ดร.เกียรติศักดิ์ คำสี

นักวิเคราะห์อาวุโส

จิรภา บุญพาสุข

นักวิเคราะห์

“Economic and business intelligence for effective decision making”

ECONOMIC INTELLIGENCE CENTER

ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจและธุรกิจ ธนาคารไทยพาณิชย์

เจาะลึก

สถานการณ์เศรษฐกิจ

เกาะติด

การเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อภาคธุรกิจ

อัปเดต

ประเด็นร้อนที่ไม่ควรมองข้าม

Stay connected

Find us at

@scbeic |

www.scbeic.com